

פול הקסמים*

(תפקיד הסויה בכלכלת-המלחמה הגרמנית)

מאז פרוץ המלחמה ציינה העתונות לעתים תכופות את פולייהסויה, בעיקר אנב דיון בשאלת תובלת החמרים הנלמיים לגרמניה במסילת הברזל הטרנס-סיבירית. רק אנשים מעטים, שנתקלו בציונים אלה, העריכו כראוי, מה רב השימוש שמשתמשים הגרמנים בסויה ומה חשוב חלקה של הסויה הן במערכת התזונה הנאצית, והן בסטרוקטורה הכלכלית של הרייך. הסויה הפכה להיות ערך חיוני לגרמניה מבחינה מזונית, כלכלית וצבאית כאחד. פול זה, הנדל בעיקר במנדוזוריה, ארה"ב של אמריקה, בכלקנים וברוסיה הדרומית אוצר בקרבו מכסה גבוהה של פרוטאינים והוא עתיר בשמנים. אומרים על הסויה כי היא ללא ספק, הצמח המזוני החשוב ביותר בעולם. חשיבותה הכלכלית העיקרית היא בשמן שלה, המתאים לשימוש בתעשיות שונות, וכן בקמח המיוחד שנוצר ממנה. תוצרות-הלוי המתקבלות עם כבישת השמן משמשות מזון-בקר, שהוא באמת מזון יתר מכל שאר מיני מזון כאלה. אולם תוצרות-לוי אלו ניתנות לניצול גם למוצרים תעשייתיים רבים. הגרמנים צדקו, בקראם לסויה בשם "פול הקסמים".

*

אחת מנקודות התורפה של גרמניה מבחינת התזונה היא המחסור היחסי של מזונות הבאים מן החי (בשר, חלב, ביצים). הגרמנים מתנכרים על סכנת-מחסור זו על ידי זה שהם מפיקים מהסויה קמח הקרוי "אָדְלֶסוֹיֶה"; משום כמות הפרוטאינים הרבה (40 עד 50 אחוז), השמנים והפחמימנים שקמח זה מכיל, יכול הוא למלא את מקום הבשר או מזונות אחרים הבאים מן החי. מערבבים קמח זה במאכלים המקובלים ומוסיפים ממנו לתבשילים שונים (מרקים, נקניקות, לחם, ביסקביטים, איטריות) בצורה ובכמות שאינה פוגמת בטעמים. כמות הפרוטאין שבתבשיל עולה בהרבה על ידי תוספת הסויה, ועם ניוונו של התפריט היומי, מקבל האדם, בלי להזקק לבשר, את המנה המינימלית של הפרוטאינים, השמנים והמלחים המינירליים, אשר היא הכרחית לתזונה.

קמח סויה זה איננו תחליף (אָרְזֶץ), ולא טבליט מזון, אלא מזון חדיש בעל יתרונות רבים, שנסיון-דורות במזרח הרחוק מאמת את ערכו המזוני. אסור לנו לחיך למראה המאמצים של גרמניה לפתח את השימוש בסויה. ודאי שאין לחשוב את ארצות הברית של אמריקה כארץ שאבף עליה הרעב, ובכל זאת אנו למדים לפי מספרים רשמיים, שהאמריקאים מיצרים וצורכים למעלה מ-300.000 טון קמח סויה לשנה, ויותר מ-40 מפעלים בארצות-הברית מיצרים מהסויה קמח ותוצרות מזון אחרות. בגרמניה משתמשים בקטניות אלו לתעשית המְרְנֶינָה, אשר שמן-הסויה משמש לה בסיס. יש מקום לשער, שלפני המלחמה היתה גרמניה צורכת 400 אלף טון סויה לשנה להזנת הבהמות.

גרמניה הכינה מלאי-סויה ענקי לקראת המלחמה. משערים, שמלאי זה מגיע לשני מיליונים טון, ויכול להספיק כדי לשמש במשך חמשה חדשים לכל האוכלוסיה של גרמניה כתמורה למזונות השונים הבאים מן החי. אחת המעלות של המזון הזה היא מחירו הזול של קמח-הסויה. מחיר פונט אחד של קמח זה שווה למחירן של 4-5 אונקיות בשר, בעוד שהערך המזוני של פונט זה שווה לערכם של 2 וחצי ליטרות בשר. הקמח ניתן להשמר במשך 2 עד 3 שנים בלי להעלות עובש או לאבד מערכו; הקמח, וגם הקטניות אשר מהם הוא מיוצר, נוחים לתעבורה והחסנה יותר מאשר המזון הבא מן החי. יתר-על-כן, את הסויה יכולה גרמניה להביא מרומניה, בולגריה, יוגוסלביה והונגריה, אשר אינן בתחום

* מאמר זה נדפס ב-טיימס" בסוף אפריל שנה זו.

גם כאן פיתחו הגרמנים אותה שיטת סילוקין בעד הסויה, והבטיחו מחירי מינימום לאכר. מאמצים לעודד את נידול הפול הזה נעשו על ידי הגרמנים גם ביונוסלביה, אבל שם היו האפשרויות פחות נוחות מפני הקשיים בתעבורה.

*

קשה לקבל מספרים מדויקים בדבר הסויה המיוצרת בכלקנים בפיקוח גרמני. ודאי שהייצור הנדול ביותר הוא ברומניה, ויש לשער שהונבר הרבה מאז 1937. בסתיו דאשתקד הודיעו ממקורות מהימנים שנרמניה קבעה 5.000 קרונות-רכבת לתעבורת סויה מרומניה, ונוסף לכך חיכו בנמל קְרִיִלָה 200 ספינות-נהר לטעינת הפולים. ממנורות גדולות הוקמו באוסטריה להחסנת הסויה המובאת מן הבלקנים בדרך מסילת-הברזל או בדרך הדנובה. משערים, שלפחות 500.000 טון לשנה מובאים לגרמניה מרומניה בלבד. אין בכך מן ההנזמה. הידיעות האחרונות אומרות, שעומדים להנדיל את הייצור עוד יותר. החדשה האחרונה בשטח זה, היא יסוד חברה גרמנית-רומנית נוספת, שפעולתה החלה ב-1 לפברואר ש. ז. מטרת החברה לעורר פעולה נמרצת כדי להגביר את הייצור ברומניה. בזמן האחרון עושים הגרמנים מאמצים לפתח את נידול הסויה גם בהונגריה.

כאשר אמרנו, התעבורה הרוסית והטרנס-סיבירית היא מפוקפקת. מעריכים שבציוד הנוכחי של מסילות-הברזל הסוביטיות אפשר להעביר דרך סיביר לכל היותר 500.000 טון לשנה, ומחיר המצרך בהגיעו לגרמניה נעשה יקר לאין שיעור. עד כמה שידוע, הועברו מאז פרוץ המלחמה, דרך המסילה הטרנס-סיבירית רק כמויות סויה קטנות. אך גרמניה אינה יכולה להרשות לעצמה לנתר על הספקת הסויה לצרכיה. עליה לבוא מכל מקום שתבוא. הסויה הפכה לגרמנים מכשיר חיוני במלחמתם הטוטלית.

ד"ר ש. הורביץ

אפשרויות גידול הסויה בארץ-ישראל

המערכת ביקשה מאת הד"ר ש. הורביץ, מהתחנה לחקר החקלאות ברחובות, להביע את דעתו על אפשרויות גידול הסויה בא"י.

האפשרות של גידול הסויה ענינה מכבר את החקלאי בארץ. הנסיונות הראשונים לתכלית זו נעשו עוד בשנת 1914 בחות בן-שמון, ואחר-כך נעשו שוב בשנים 1922—1924 באותה החוה. שדות הנסיונות היו באדמות-בעל, והיבולים הניעו למן 15 ועד 50 ק"ג לדונם. בדברי הסיכום על הנסיונות האלה כותב המחבר: „אם נתבונן אל מקומות-הנידול באמריקה, שהסויה מצויה שם, נזכר, ששטח התפשטותה הוא בעיקר במדינות דרום מזרח, כגון קרולינה, טנסי, קנטאקי, וירג'יניה, לואיזיאנה, קולורדו ורוב המחוזות של טקסס, שהן האיזור החרב למחצה (SEMI ARID). בצפון אמריקה, אשר אקלימה דומה לאקלימה של ארצנו, הניעו לתוצאות כתוצאותינו“. מסקנתו היא: „לסויה, כנידול לגרעינים, אין כל תקוה בארץ“. ב-1926 נוסו מספר זנים באדמות שלחין. היבולים בנסיונות אלה הניעו ל 45—70 ק"ג לדונם. מסקנת המחבר גם כאן פסימית מאד: „אין בכונתי לפסול את גידול הסויה. רק מוצאים אנו לנחוש לציין את העיבדה, כי גם בנינת הירק המושקה לא עלה בידינו לנרל את הסויה בהצלחה; הדרישה אחרי זן מתאים (אפשר מאד שהוא בנמצא) הנה שאלת העתיד, אולם עד שימצא זן זה, אין לגידול קפנית זו כל ערך ממשי גם בגן הירק“.